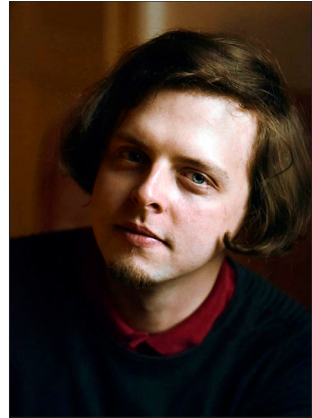

DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2025-31-1-20>
 УДК 1:37.013(316.354.4)

Златислав Дубняк

Діяльність Українського товариства філософії освіти у 2015–2025 роки (аналітичний огляд)

Аналітичний огляд діяльності Українського товариства філософії освіти присвячено періоду від моменту його заснування як структурного підрозділу Українського філософського фонду і до початку його реформування у 2025 році у самостійну громадську організацію з уточненням назви «Українське товариство філософії освіти імені Марії Култаєвої». Проаналізовано основні здобутки Товариства за 10 років його діяльності.

Ключові слова: Українське товариство філософії освіти, Україна, Марія Култаєва, філософія освіти, Українське товариство філософії освіти імені Марії Култаєвої.

В українському інтелектуальному просторі початку XXI століття філософія освіти постає як один із ключових векторів саморефлексії гуманітарного знання, яка може продуктивно здійснюватися лише за умов наявності культури мислення і світоглядної культури. Цьому в неمالій мірі сприяла діяльність Марії Култаєвої, яка не тільки однією із перших на пострадянському терені ініціювала дослідження у галузі філософії освіти, але й стала однією з перших українських дослідниць, хто наголосив на потребі офіційно закріпити філософію освіти як окрему наукову дисципліну на стику філософії та педагогіки. Починаючи з 80-х років минулого століття нею ретельно обґрунтовується суспільна значущість філософії освіти. Серед основних праць, в яких Марія Култаєва детально окреслила теоретичні можливості різних освітніх та виховних підходів у спільному проблемному полі філософії освіти, культурної та соціальної антропології, а також розробила власну екзистенційно орієнтовану концепцію виховання громадянина – монографія «Філософсько-педагогічні тенденції у сучасному ідеалізмі» (1988), докторська дисертація «Сучасні німецькі філософські концепції виховання: сутність та еволюція» (1991). Завдяки цим дослідженням філософія освіти набула в українському науковому середовищі нового статусу як самостійна галузь філософської

© Златислав Дубняк, 2025

науки, що за останні десятиліття здобула особливу увагу серед фахівців у сфері освітніх досліджень. Підтвердження цього є не лише низка публікацій в даній галузі авторитетних українських філософів і теоретиків педагогіки, але й постання і розвиток *Українського товариства філософії освіти (УТФО)*.

Товариство було створене 26 березня 2015 року при Українському філософському фонді. Засновницями стали відомі українські вчені: д. ф. н., член-кор. НАПН України *Марія Култаєва*, д. ф. н., голов. наук. співробітник Інституту вищої освіти НАПН України *Людмила Горбунова*, д. ф. н., проф. Хмельницького державного університету *Ірина Предборська*. Українське товариство філософії освіти було створене як академічна спільнота нового типу, що стає прикладом філософського служіння.

Діяльність Українського товариства філософії освіти під керівництвом Марії Култаєвої як колективного члена Товариства філософії освіти ім. кардинала Б. Трентовського та Українського філософського фонду засвідчує, що філософія освіти може бути не лише сферою академічного інтересу, а й основою культурної трансформації та духовного оновлення українського суспільства. УТФО як добровільна організація з демократичними принципами управління, що об'єднує дослідників у сферах, пов'язаних з проблемами розвитку освіти в Україні та світі. З часу заснування був затверджений Статут Товариства, що визначив мету його діяльності:

Об'єднання зусиль провідних представників вітчизняної філософської думки та педагогічної теорії для спільного дослідження проблем, що перебувають на перетині філософського та педагогічного знання.

Розвиток міжнародної наукової співпраці у дослідженні цих проблем.

Аналіз соціально-гуманітарних процесів, викликаних багатовимірною кризою українського суспільства та його інтеграцією в європейський та світовий культурний простір.

Розробка ефективних моделей, сценаріїв та проєктів трансформації освіти в Україні відповідно до викликів глобалізації та інформаційно-технологічної революції, на основі яких ми будемо здатні використовувати нові можливості та уникати ризиків у цій сфері культурно-гуманітарного розвитку нашого суспільства [Журнал «Філософія освіти. Philosophy of Education» 2025b].

За десять років свого існування Українське товариство філософії освіти проявило себе у різних формах діяльності: організації колективних досліджень, розробці науково-методичних матеріалів з філософії освіти для студентів та магістрантів педагогічних університетів України, проведенні методологічних семінарів і міжнародних конференцій, розробці й виконанні міжнародних освітньо-дослідницьких проєктів спільно з науковцями університетів інших країн. За цей час у межах ді-

Засновниця і перша Голова
Товариства професор
Марія Култаєва

Засновниця Товариства і багато-
річна Головна редакторка журналу
«Філософія освіти» доктор філо-
софських наук Людмила Горбунова

Засновниця Товариства професор Ірина Предборська

яльності УТФО було окреслено декілька провідних векторів: філософське осмислення освітнього простору як простору свободи, діалогу, відповідальності та самореалізації; розроблення концептів освітньої життєтворчості, інтелектуальної доброчесності та культурної ідентичності у сучасних соціокультурних практиках; дослідження української

філософської думки, з акцентом на сквородинівській традиції, яка передусім є філософією свободи, збереження і розбудова національної ідеї в усій її повноті і суперечливості; вивчення західноєвропейських концепцій освіти і виховання, переклад і інтерпретація відповідних джерел; формування компетентності, особливо у майбутніх педагогів, розрізняти між демократичними і тоталітарними стратегіями виховання громадянина і постконвенціонального патріотизму.

Важливою віхою діяльності Українського товариства філософії освіти, було створення, завдяки плідній співпраці з Гете-інститутом, при кафедрі філософії Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди спеціалізованої бібліотеки, що забезпечило доступ членів товариства та широкого кола науковців до актуальної літератури з філософії освіти.

Не менш значущим кроком було заснування наукового журналу «Філософія освіти. *Philosophy of Education*» (2005 р.). Його поява стала відповіддю на запит часу – потребу в глибокому теоретичному аналізі трансформацій освіти в контексті демократизації, гуманітаризації та інтеграції в європейський освітній простір. До першого складу редакційної колегії журналу входили: голова редколегії – Віктор Андрущенко, заступники голови – Микола Михальченко, Людмила Горбунова, Володимир Савельєв, члени редколегії – Володимир Бех, Петро Гнатенко, Анатолій Єрмоленко, Анатолій Конверський, Василь Кремень, Марія Култаєва, Василь Кушерець, Владлен Лутай, Володимир Мельник, Ірина Предборська, Ірина Радіонова, Володимир Шевченко.

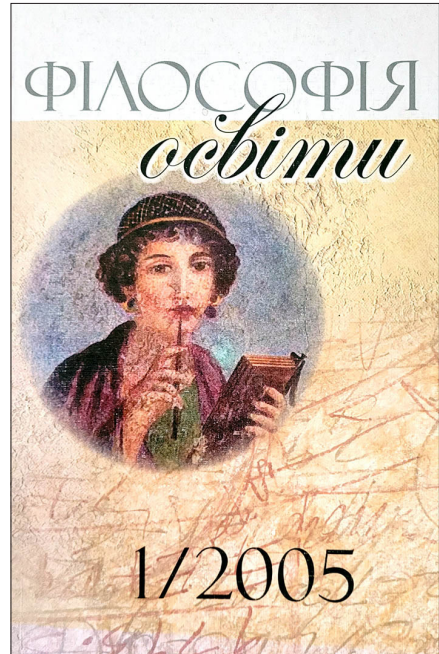
Протягом тривалого часу головну редакцію здійснювали члени товариства: доктор філософських наук, проф. Людмила Горбунова (з січня 2005 по грудень 2019 року), а згодом – доктор філософських наук, проф. Михайло Бойченко. Журнал став місцем публікацій, що охоплюють широкий спектр філософських і освітніх проблем, з особливим акцентом на викликах освіти в умовах глобалізації, інформаційної революції та транзитного характеру українського суспільства. Видання сприяло осмисленню стратегій реформування освіти у XXI столітті з позицій різноманітних філософських методологій. На його сторінках вперше з'явилися українські переклади праць таких мислителів, як Макс Горкгаймер, Юрген Габермас, Петер Слотердаjk, а також оригінальні статті, звернення до читачів, інтерв'ю з провідними філософами, соціологами та педагогами сучасності, як Вільям Макбрайд, Пітер Макларен, Ервін Ласло, Петер Штомпка, Славомір Штобрін, Джо Бішоп, Дженіфер Гор, Ян де Груф, Майкл Пітерс, Френсіс Фукуяма, Майкл Буравой, Джин-Ван Парк. Журнал став платформою філософського діалогу і осередком співпраці з міжнародною академічною спільнотою, а до його редакційної колегії в різний час входили науковці з України, Молдови, Швеції, Польщі, Греції,

Обкладинка першого випуску журналу «Філософія освіти. Philosophy of Education»

Німеччини, США та Хорватії [Журнал «Філософія освіти. Philosophy of Education» 2025a].

Ще однією сферою діяльності Товариства, що варта детальнішої згадки, є підготовка і публікація об'ємних академічних видань. Філософсько-освітні розвідки членів регулярно апробувалися на організованих Товариством наукових конференціях, зокрема щорічній міжнародній конференції «Освіта і доля нації» [ХНПУ 2025]. За час діяльності Товариства вийшли такі спільні твори його членів: «Філософсько-освітні імплікації Григорія Сковороди: у витоків сквородинівської інтелектуальної традиції» (2017), «Сучасне суспільство : політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки» (2017), «Філософська педагогіка і духовне оновлення сучасних суспільств» (2019), «Філософсько-педагогічні та філософсько-антропологічні обґрунтування стратегії духовного оновлення українського суспільства» (2019); а також індивідуальні монографії: «Філософія дидактики: контексти, стратегії, практики» (2015) авторства Світлани Ганаби, «Філософія трансформативної освіти для дорослих: університетські стратегії і практики» (2015) Людмили Горбунової та інші. За наукового керівництва й опонування членів Товариства за останні десять років було захищено чимало дисертацій, що засвідчило формування цілісної наукової школи культурно-антропологічно та соціально-антропологічно орієнтованої філософії освіти на чолі з професоркою Марією Култаєвою [Захарченко, та ін. 2022].

Упродовж останніх років Українське товариство філософії освіти поспідовно інтегрується в європейський філософський простір. Зокрема, 17-20 травня 2016 року представники Товариства взяли участь у *Гегелівському Конгресі*, організатором якого був Дослідницький центр класичної німецької філософії, Архів Гегеля Рурського університету Бохума та Північного Рейну-Вестфалії. Секцію «Філософії освіти» відкривала професорка Марія Култаєва з темою доповіді «Гегелівська концепція

негативної та позитивної свободи як модель інтерпретації української реальності», а продовжила тему доповідачки професорка Наталія Радіонова. За матеріалами Конгресу була видана друкована збірка [Nouri 2016: 121].

Згодом, 19 вересня 2019 відбулася знакова для роботи Українського товариства філософії освіти співпраця з Берлінським технічним університетом. До Харкова був запрошений з *циклом лекцій Кристоф Асмут* – доктор філософських наук, професор, ректор Вищої теологічної школи «Августіана», професор Берлінського технічного університету, почесний доктор Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Лекції професора Кристофа Асмута були присвячені Й. Г. Фіхте і Й. Б. Шаду, філософам, пов'язаним з культурною історією Слобожанщини, і відповідним проблемам зв'язку між політикою і педагогікою [Asmuth 2020]. У вступному слові професорка Марія Култаєва також звернулась до присутніх в залі аспірантів і студентів – звернула увагу молодих учених і педагогів на проблемі значення освіти у становленні культури свободи, необхідної для розвитку демократії та ствердження демократичних цінностей.

Особливо значущою подією стало проведення (25 листопада 2019 р.) з нагоди Всесвітнього дня філософії спільного проєкту Українського товариства філософії освіти з Українським філософським фондом і Club of Creative Philosophy, а саме *публічної дискусії на тему «Філософія в Україні. Філософія для України»* одразу у чотирьох містах України – Києві, Львові, Вінниці та Харкові [Єфімова 2019]. Подія зібрала чимало студентів гуманітарних і технічних вишів, представників академічних кіл і громадськості, що стало підтвердженням визнання ролі філософії як форми світоглядної орієнтації та критичної рефлексії серед української молоді.

Також варто зазначити, що у 2021 році членів Товариства було запрошено прийняти участь в обговоренні актуальних питань європейської та світової освіти, філософії та політики в рамках *IX з'їзду Товариства Філософської педагогіки*, що був проведений на базі Ягеллонського університету 24-26 вересня [Wortal Pedagogiki Filozoficznej 2021]. Зокрема, блискучою була доповідь професора Михайла Бойченка, присвячена суспільній ролі філософії освіти в українському і світовому контекстах.

З початком повномасштабного вторгнення УТФО не припинило своєї діяльності, перейшовши у цифровий формат. Організуються онлайн-дискусії, присвячені викликам воєнного часу, проводяться наукові дискусії в межах яких, виходячи з діалектичного взаємозв'язку війни та миру не тільки в онтологічному, а й у аксіологічному вимірах, поступово формується новий корпус понять: «філософська педагогіка миру», «етика страждання та оптимізм відновлення», що сприяють актуалізації збережених національних смислів, принципово важливих для протидії

агресії. У цей період активізувалися зв'язки з освітньо-філософськими спільнотами Німеччини, Польщі, які докладають великих зусиль для збереження філософської присутності УТФО в європейському освітньому просторі. Попри виклики, Товариство постійно підтримує молодих науковців, зокрема через менторську підтримку та неформальні кураторські програми. Попри складнощі, члени Товариства є активними організаторами та співорганізаторами Міжнародних і Всеукраїнських науково-практичних конференцій, не припинив своєї діяльності й журнал «Філософія освіти».

24 квітня 2024 року Українське товариство філософії освіти зазнало глибокої втрати – пішла у вічність Голова правління – Култаєва Марія Дмитрівна, доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАПН, життєтворчість якої нерозривно пов'язана зі становленням філософії освіти як окремої галузі науки, з формуванням наукової школи та плеканням плеяди дослідників для яких продовження, оновлення та збереження УТФО є етичним зобов'язанням і перед тими хто стояв біля витоків розбудови філософії освіти в Україні, і перед усією спільнотою філософів освіти.

Свою діяльність УТФО розпочало з оновленої програмної заяви правління про присвоєння Товариству імені Марії Култаєвої. Ця ідея належала пані Наталії Радіоновій. Серед оновлених основних завдань постали збереження і розвиток спадщини Марії Култаєвої – через тематичні дослідження, створення цифрового архіву її робіт, видання та конференції. В зв'язку з цим було започатковано проведення Філософських читань пам'яті Марії Култаєвої (перші Читання було проведено 15 листопада 2024 р. на базі Українського державного університету імені Михайла Драгоманова).

Одним із ключових організаційних рішень стало обрання нового складу правління. Процес оновлення правління відбувся у дусі відкритості, колегіальності та спадкоємності. Було проведено нараду у дистанційному форматі з залученням основних членів УТФО, лише після – 5 червня 2025 року на зборах УТФО, шляхом відкритого голосування було обрано новий склад. До чинного правління увійшли: Голова Товариства – *Михайло Бойченко*, д. ф. н., проф. Київського національного університету імені Тараса Шевченка; Заступник Голови Товариства – *Наталія Радіонова*, д. ф. н., проф. Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди; Заступник Голови Товариства – *Леся Панченко*, к. ф. н., проф. Українського державного університету імені Михайла Драгоманова; Секретар Товариства – *Златислав Дубняк*, доктор філософії, доц. Львівського національного університету імені Івана Франка [Інститут вищої освіти 2025].

Варто зазначити, що установча заява нового Голови Правління – Михайла Бойченка – фокусує мету й основні завдання УТФО імені Марії Култаєвої, серед яких: пріоритет морального авторитету та етичної чутливості; гарантування філософської відповідальності за зміст публічної позиції Товариства; забезпечення інституційної безперервності у діяльності; орієнтація на відкритість та розширення горизонтів співпраці з міжнародною філософсько-освітньою спільнотою. Зокрема, особлива увага приділялася вивченню європейських моделей освіти, формуванню демократичних цінностей серед молоді й підтримці спільних дослідницьких проєктів. Участь у міжнародних форумах і співпраця з колегами з Польщі, Німеччини, Чехії та інших країн не лише посилили науковий потенціал Товариства, а й дали змогу інтегрувати український досвід у ширший контекст європейської освітньої думки.

Отже, упродовж останніх років УТФО активно розширювало свої міжнародні зв'язки, організовуючи освітні заходи, конференції та публічні лекції за участю провідних науковців із різних країн. Важливу роль у розвитку таких партнерств відіграє відкритість до міждисциплінарного діалогу, що сприяє обміну досвідом і впровадженню новітніх практик у навчальний процес.

Діяльність УТФО стала виявом не лише інституційної витривалості, але й філософської зрілості. Адже в оновленому складі Товариство не лише продовжує своє існування, але й має амбітні цілі вдосконалення своєї організаційно-правової форми і виконання освітньо-дослідницьких проєктів у галузі філософії освіти. У цьому гідна відповідь філософів освіти на виклики часу – діяти, мислити, бути, відкриваючи нові горизонти відповідальності та служіння Батьківщині.

Наостанок, хочу вшанувати пам'ять Марії Култаєвої – засновниці і першій Голові Українського товариства філософії освіти, а також висловити щиру подяку за допомогу у підготовці цього матеріалу до друку: чинному Голові Товариства – доктору філософських наук, професору кафедри теоретичної і практичної філософії Київського національного університету імені Тараса Шевченка – Михайлу Івановичу Бойченку; Заступнику Голови Товариства, кандидату філософських наук, професору Українського державного університету імені Михайла Драгоманова – Панченко Лесі Миколаївні; Заступнику Голови Товариства, доктору філософських наук, професору, завідувачці кафедри філософії імені професора М. Д. Култаєвої Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди – Радіоновій Наталії Василівні; старшому лаборанту кафедри філософії імені професора М. Д. Култаєвої Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди – Шепітько Наталії Петрівні.

Посилання:

- Єфімова, В. (2019). Дискусія «Філософія в Україні. Філософія для України». *Педагогічний музей України Національної академії педагогічних наук України*. 26.11.2019. https://pmu.in.ua/museum_pedagogics/дискусія-філософія-в-україні-філосо/
- Журнал «Філософія освіти. Philosophy of Education». (2025a). *Домашня*. <https://philosophyeducation.com/index.php/philed/about>
- Захарченко, В. П., Коробкіна, О. Г., Неудачина, Т. І. (ред.). (2022). *Култаєва Марія Дмитрівна, доктор філософських наук, професор, членкореспондент Національної академії педагогічних наук України: до 75-річчя від дня народження : біобібліографія: 1976-2022 рр.* Харків: ХНПУ. <http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/biblioteka/Kultaeva.pdf>
- ХНПУ. (2025). Міжнародна науково-практична конференція «Освіта і доля нації». <http://hnpu.edu.ua/uk/mizhnarodna-naukovo-praktychna-konferenciya-osvita-i-dolya-naciyi>
- Журнал «Філософія освіти». (2025b). *Наукове товариство «Українське товариство філософії освіти»*. <https://philosophyeducation.com/index.php/philed/society>
- Інститут вищої освіти. (2025). *Обрання Головою Українського товариства філософії освіти співробітника Інституту вищої освіти НАПН України*. <https://ihed.org.ua/events/obrannya-golovoyu-ukr-tov-filosofiyi-osvity-spivrobitnyka-instytutu/>
- Asmuth, C. (2020). Kharkiv lectures. J. G. Fichte and J.B.Shad: education as a task: (translated from German and annotation by M. Kultayeva). *Philosophy of Education*, 25(2), 100–113. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2019-25-2-5>
- Nouri, K. (2006). *Erkenne dich selbst – Anthropologische Perspektiven*. 31. *Internationaler Hegel-Kongress der Internationalen Hegel-Gesellschaft* : Abstracts, Bochum, Ruhr-Universität, 17.–20. Mai 2016. https://www.academia.edu/29412048/Abstracts_Hegel_Kongress_2016.pdf
- Wortal Pedagogiki Filozoficznej. (2021). *The 9th Congress of the Philosophy of Education Society of Poland, 24-26 September 2021*. <https://pedagogika-filozoficzna.eu/?p=1609>

References:

- Asmuth, C. (2020). Kharkiv lectures. J. G. Fichte and J.B.Shad: education as a task: (M. Kultayeva, trans. and annot.). [In Ukrainian]. *Philosophy of Education*, 25(2), 100–113. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2019-25-2-5>
- Efimova, V. (2019). Discussion “Philosophy in Ukraine. Philosophy for Ukraine”. *Pedagogical Museum of Ukraine of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*. [In Ukrainian]. 26.11.2019. https://pmu.in.ua/museum_pedagogics/дискусія-філософія-в-україні-філосо/
- Institute of Higher Education. (2025). *Election of an employee of the Institute of Higher Education of the National Academy of Sciences of Ukraine as the Chairman of the Ukrainian Society of Philosophy of Education*. [In Ukrainian]. <https://ihed.org.ua/events/obrannya-golovoyu-ukr-tov-filosofiyi-osvity-spivrobitnyka-instytutu/>
- Journal “Philosophy of Education”. (2025a). *Home page*. [In Ukrainian]. <https://philosophyeducation.com/index.php/philed/about>
- Journal “Philosophy of Education”. (2025b). *Scientific Society “Ukrainian Society of Philosophy of Education”*. [In Ukrainian]. <https://philosophyeducation.com/index.php/philed/society>
- KhNPU. (2025). *International Scientific and Practical Conference “Education and the Destiny of the Nation”*. <http://hnpu.edu.ua/uk/mizhnarodna-naukovo-praktychna-konferenciya-osvita-i-dolya-naciyi>

- Nouri, K. (2006). *Erkenne dich selbst – Anthropologische Perspektiven. 31. Internationaler Hegel-Kongress der Internationalen Hegel-Gesellschaft : Abstracts*, Bochum, Ruhr-Universität, 17.–20. Mai 2016. https://www.academia.edu/29412048/Abstracts_Hegel_Kongress_2016_pdf
- Wortal Pedagogiki Filozoficznej. (2021). *The 9th Congress of the Philosophy of Education Society of Poland, 24-26 September 2021*. <https://pedagogika-filozoficzna.eu/?p=1609>
- Zakharchenko, V. P., Korobkina, O. G., Neudachyna, T. I. (eds.). (2022). *Kultaieva Mariia Dmytrivna, Doctor of Science in Philosophy, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine: to the 75th anniversary of her birth: biobibliography: 1976-2022*. Kharkiv: KhNPU. <http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/biblioteka/Kultaeva.pdf>

Zlatyslav Dubniak. Activities of the Ukrainian Society for the Philosophy of Education in 2015-2025 (analytical review)

The analytical review of the activities of the Ukrainian Society for the Philosophy of Education is devoted to the period from the moment of its foundation as a structural unit of the Ukrainian Philosophical Fund to the beginning of its reformation in 2025 into an independent public organization with the clarification of the name “Mariia Kultaieva Ukrainian Society for the Philosophy of Education”. The main achievements of the Society over 10 years of its activity are analyzed.

Keywords: *Ukrainian Society for the Philosophy of Education, Ukraine, Mariia Kultaieva, philosophy of education, Mariia Kultaieva Ukrainian Society for the Philosophy of Education.*

Дубняк, Златислав, доктор філософії з філософії, доцент кафедри філософії Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, Україна), секретар Українського товариства філософії освіти імені Марії Култаєвої.

E-mail: zlatyslav.dubniak@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-7487-1816>

Dubniak, Zlatyslav, PhD in Philosophy, Associate Professor, Department of Philosophy, Ivan Franko National University of Lviv (Lviv-city, Ukraine), Secretary of the Mariia Kultaieva Ukrainian Society for the Philosophy of Education.

E-mail: zlatyslav.dubniak@lnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-7487-1816>